Магистърска програма “Възраждане и памет”

Ателие
Политики на границата през XIX век

Лектор:
гл. ас. Ваня Рачева

Начална среща:

Дисциплината
“Политики на границата през XIX век” се занимава с историята на българите в Османската империя и на българите-колонисти в Русия. Курсът съдържа теоретична и практическа част, които протичат успоредно. В първата магистрите се запознават с теоретични постановки за политиките на границата като територия на сблъсък на интереси и власт или като контактна зона. Втората част анализира отделни части и теми от посочените в програмата модули, избирани от интересите на студентите в групата.

Модули:
✓Теоретични модели и историографски концепции за разбиране на проблема „граница” в българската и чуждата хуманитаристика;
✓Национално срещу регионално и ментални „гранични зони” в българската общност през Възраждането;
✓Моделиране на национална и формиране на държавна граница между етнически близки народи: създаване на българо-сръбската политическа граница между автономна Сърбия и българите в Османската империя през първата половина на XIX в.;
✓Етнически, културни, икономически и политически „граници” за българите в Южна Русия
✓„1878 година” като граница.

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
Катедра по История на България
Магистърска програма „Възраждане и памет”

ПРОГРАМА

на задължително ателие

Политики на границата през XIX век

Учебният план е утвърден на Академически съвет с протокол № 1/15.10.2013 г.

Дисциплината *Политики на границата през XIX в.* се занимава с историята на българите в Османската империя и на българите-колонисти в Русия. Фокусът е върху познати събития и процеси, но разгледани по нетрадиционен начин. За целта тясно българските теми и процеси се поставят в имперски, общобалкански и интердисциплинарен контекст. Занятията се провеждат в пет основни тематични кръга като се акцентира върху семинарна работа с източници и изследване на детайлни проблеми. Подбраните тематични модули позволяват (в зависимост от интересите на студентите в групата) практическата работа през семестъра да се задълбочава както в петте теми, така и само в част от тях. Упражненията имат за цел да формират у студентите афинитет към самостоятелно научно изследване и да дават възможност за задълбочаване на уменията им за издирване на източници и литература под практическото ръководство на преподавателя.

Изисквания за оценка: Акцентът е върху стимулиране индивидуалните им умения за анализ, съпоставка и критично мислене и писане чрез самостоятелното разработване и публична защита на теза по избрана от тях тема, свързана с определен набор от документи по избрана проблематика.

Оценяването тече през целия семестър и крайната оценка е комплексен резултат от няколко практически задачи. Решаващо място заема изработването и защитата на курсова работа по избрана тема. Студентът работи по нея през цялото време, като отделните етапи (намиране и оформяне на библиография, изготвяне на конспект, начална версия на работата, презентация на крайния текст) се проверяват и оценяват периодично. През семестъра преподавателят проверява и коментира също и студентски записки по задаваната литература за лекциите и семинарните занятия. Възможно е за лекция да бъде поканен и външен преподавател.

Тематични модули:

I. ***Теоретични модели и историографски концепции за разбиране на проблема „граница“ в българската и чуждата хуманитаристика***. Представяне на основните школи в областта на историята, антропологията, културологията и др. науки и запознаване с постиженията и слабостите им при изследване на т. нар. „политики на границата“.

II. ***Национално срещу регионално и ментални „гранични зони“ в българската общност през Възраждането***. Изследване възможностите на империите да подпомагат смесването на народи чрез

вътрешна миграция в своите граници и рефлексите за самозащита на застрашените общности. Образът на „другия“ като част от механизма за формиране на национално самосъзнание чрез противопоставяне: българи срещу турци, българи срещу гърци, българи срещу сърби, българи срещу българи. Проследяване ролята на интелектуалците и националните елити в тези процеси.

III. ***Моделиране на национална и формиране на държавна граница между етнически близки народи: създаване на българо-сръбската политическа граница между автономна Сърбия и българите в Османската империя през първата половина на XIX в***. Изследване ролята на Русия и на Портата при прокарване на държавна граница и създаване на автономен статут за християнски области на Балканите (и конкретно в казуса със Сърбия). Функции на държавните институции в сръбското автономно княжество за формиране на национално съзнание и лоялност към суверена или към сюзерена. Механизми и възможности на не-държавните народи за легитимна защита на национални интереси. *Забележка:* казусът може да се разглежда в съпоставка с гръцко-българския пример.

IV. ***Етнически, културни, икономически и политически „граници“ за българите в Южна Русия***. Запознаване с историческото формиране, териториалното разпределение, броя и статута на българските колонии в Руската империя. Изследване отражението на руските имперски правила върху живота на българите и последиците от съвместното съжителство с различни етнически общности, чиито граници запазват и консервират и/или маргинализират българското. *Забележка:* темата може да се съпоставя и изследва и спрямо българите, живеещи във Влахия и Молдова през XIX в.

V. ***„1878 година“ като граница***. Изследване отраженията на икономическото и политическото „свиване” на обитаваното от българите пространство в Османската империя вследствие на Освобождението и създаването на национална държава. Проследяване на тези процеси чрез отделни примери (разоряване и западане на отделни селища; принудителни или доброволни миграции на население; отстъпване на гранични епархии от диоцеза на Българската екзархия; личностен сблъсък между имперско и национално самосъзнание и избор на поданство, и др.), включително и с цел подбор на материали за подготовка на учебно помагало по темата.

Литература

Забележка: Посочената литература е само примерна и подлежи на допълване и конкретизиране в зависимост от предпочитанията и избора на акценти по отделните теми при всеки отделен курс магистри

Barth, F. (ed.) Ethnic groups and boundaries. Oslo, 1969

Баръмова, М. Европа, Дунав и османците (1396–1541). София, 2015

Бешевлиев, Б. Преглед с коментар на исторически карти докъм средата на XIX век, включващи български земи. – В: Studia protobulgarica et medievalia europensia. Sofia, 2003, 463–473

Бретон, Р. Етнополитика. София, 2002

Госийо, Ж.-Ф. Власт и етнос на Балканите. София, 2004

Градева, Р. Турците в българската книжнина, XV–XVIII в. – В: Балкански идентичности в българската литература от модерната епоха (XIX–XX век). София, 2001, 112–134

Данова, Н. Представата за „другия“ на Балканите: образът на гърка в българската книжнина. XV–средата на XIX в. – Исторически преглед, 1993, № 9, 3–36

Данова, Н. Образът на гърците, сърбите, албанците и румънците в българската книжнина. – В: Връзки на съвместимост и несъвместимост между християни и мюсюлмани в България. София, 57–135

Дичев, И. От принадлежност към идентичност. София, 2002

Дичев, И. Граждани отвъд местата? Нови мобилности, нови граници, нови форми на обитаване. София, 2009

Дойнов, С. Българите в Украйна и Молдова през Възраждането. 1751–1878. София, 2005

Дойнов, Д. Населението на Габровско в помощ на бежанците от Южна България през 1877 г. – В: Юбилеен сборник 90 години от освобождението на Габрово. София, 1968

Дроснева, Е. Българинът и „другите“ в българските поговорки. – В: Представата за „другия“ на Балканите. София, 1995

Еленков, И. Католическата църква в България и общностните идентичности на принадлежащите към нея верни през XIX и първата половина на XX век. – В: Балкански идентичности в българската култура от модерната епоха XIX–XX век. Ч. II. София, 2002, 41–128

Жечев, Н. За отношението на Временното руско управление, на българските власти и общественост към мюсюлманското население в България през 1877–1879 г. – ИИИ, 1967, т. 19, 133–156

Жечев, Н., В. Трайков. Българската емиграция в Румъния XIV в. – 1878 г. и участието й в стопанския, обществено-политическия и културния живот на румънския народ. София, 1986

Из архива на Константин Иречек. Т. 1 Преписка с българи. София, 1953; Т. 2 Преписка с българи. София, 1959; Т. 3 Преписка с чужденци. София, 1963

Изследвания в чест на Марин С. Дринов. София, 1960

Иречек, К. Пътувания по България. София, 1974

Каракасиду, А. Житни поля, кървави хълмове. Преходи към националното в Гръцка Македония, 1870–1970. София, 2008

Коледаров, П. Картографията през 70-те – 80-те години на XIX в. и българският въпрос. – В: Освобождението на България. Материали от юбилейна международна научна сесия в София. София, 1982

Константинова, Ю. Превръщането на Мегали идея в държавна доктрина на кралство Гърция. – Историческо бъдеще, 2006, № 1–2, 63–86

Khodarkovsky, M. Russia`s Steppe Frontier. The Making of a Colonial Empire, 1500–1800. Bloomington/ Indianopolis, 2002

Лилова, Д. Балканите като родина? Версии за териториалната идентичност на българите под османска власт. – В: Краят на модерността? Култура и критика. Ч. III. Съст. А. Вачева, Г. Чобанов. Варна, 2003, 27–61

Лилова, Д. Споделената родина: представи за териториална идентичност в българското национално Възраждане (1830–1878). – В: Подвижните Балкани. Изследвания на проекта NEXUS (2000–2003). Съст. А. Кьосев. София, 2009, 91–103

Маккарти, Дж. Смърт и изгнание. Етническо прочистване на османските мюсюлмани. 1821–1922. София, 2010

Манолова-Николова, Н. Средна Западна България 1877–1879 г. – Родина, 1997, № 3–4

Манолова-Николова, Н. За освобождението на Трън и Брезник (1878–1879). – В: Сб. 120 г. от Освободителната война и Плевенската епопея. Враца, 1998, 147–151

Маркова, З. Екзархията – изразител на българската общност. Промени в структурата на екзархийското ведомство. – В: Националноосвободителното движение на македонските и тракийските българи (1878–1944). Т. 1. София, 1994

Митев, П. Влашкото население в Пещерско през периода на османското владичество. – В: Сб. Армъните в България. София, 1998, 95–118

Митев, П., И. Илчев. Докосвания до Америка (XVIII – началото на XIX век). София, 2003

Митев, П. Историографски проблеми на руско-турската освободителна война 1877–1878. – Изв. на Историческия музей – Перник, 2005, т. 1, 24–32

Митев, П. Априлското въстание 1876 г. (историографски предизвикателства на времето). – ИДА, 2006, т. 91, 20–31

Национальные окраины Российской империи: становление и развитие системы управления. Москва, 1998

Петков, П. Ст., В. Бонева. Толерантността, тази трудна политическа добродетел. Документално-публицистични свидетелства за българските политически нрави през 70-те и 80-те години на XIX в. Велико Търново, 1992

Полк, У. Съседи и чужденци. Основи на външната политика. София, 2002

Рачева, В. Към въпроса за политическата култура на възрожденския българин от втората четвърт на XIX в. – История, 2003, № 3–4, 50–60

Рачева, В. Хайдут Велко Петров(ич) на синора на българо-сръбските политически отношения в зората на балканския национализъм. – Минало, 2008, № 4, 32–43

Рачева, В. За един *агент* на княз Милош Обренович. Или щрих от политическата кариера на Димитър Мустаков. – В: Балканските измерения на фамилията Мустакови. Сб. с материали от Международна научна конференция Габрово, 18–19 септември 2007. Съст. П. Митев и В. Рачева. София, 2008, 200–238

Рачева, В. Руската преселническа политика, българите и Одринският мир от 2 септември 1829 г. – ГСУ ИФ, 2012, т. 100, 175–239

Рачева, В. Политики на границата: 1877–1878. Един документ на Марин Дринов. – В: Империи, граници, политики (XIX – началото на XX век). – В: Империи, граници, политики (XIX – началото на XX век). Сб. от Международна научна конференция, София, 27–28 февруари 2015 г. Съст. и научна ред. П. Митев и В. Рачева. София, 2016

Стойчева, Т. Род и национализъм. – В: Теория през границите. Въведение в изследванията на рода. София, 2001

Тилева, В. Документалната база на НБКМ за бесарабските българи и Болградската гимназия. – В: Болградската гимназия. Сб. по случай 135 години от основаването ѝ. София, 1993

Тодорова, О. Евреите в българската словесност от началото на XIX век до Освобождението. – В: Балкански идентичности в българската култура от модерната епоха (XIX–XX в.). София, 2001, 88–111

Тонев, В. Добруджа по време на Освободителната война. – Исторически преглед, 1977, № 5–6

The Ottoman State and Societies in Change: A Study of the Nineteenth Century Temettuat Registers. Eds. Hayashi Kayoko and Mahir Aydin. London, 2004

Heywood, C. The Frontier in Ottoman History: Old Ideas and New Myths. – In: *Power*, D., N. *Standen*, (eds.). Frontiers in Quastion: Eurasiam Borderlands (700 – 1700). Basingstoke, 1999, 228–250

© Изготвила: ас. Ваня Рачева